

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

ЕРЕТИК

Тарас Шевченко

Єретик

Содержание

#1	0005
#2	0009

Тарас Шевченко Єретик

Запалили у сусіда
Нову добру хату
Злі сусіди; нагрілися
Й полягали спати,
І забули сірий попіл
По вітру розвіять.
Лежить попіл на розпутті,
А в попелі тліє
Іскра огню великого.
Тліє, не вгасає,
Жде підпалу, як той месник,
Часу дожидає,
Злого часу. Тліла іскра,
Тліла, дожидала
На розпутті широкому,
Та й гаснути стала.

Отак німота запалила
Велику хату. І сім'ю,
Сім'ю слав'ян роз'єдинила
І тихо, тихо упустила
Усобищ лютую змію.

Полилися ріки крові,
Пожар загасили.
А німчики пожарище
Й сирот розділили.
Виростали у кайданах

Слав'янській діти,
І забули у неволі,
Що вони на світі!
А на давнім пожарищі
Іскра братства тліла,
Дотлівала, дожидала
Рук твердих та смілих.
І дождалась... Прозрів еси
В попелі глибоко
Огонь добрий смілим серцем,
Смілим орлім оком!
І засвітив, любомудре,
Світоч правди, волі...
І слав'ян сім'ю велику
Во тьмі і неволі
Перелічив до одного,
Перелічив трупи,
А не слав'ян. І став еси
На великих купах,
На розпутті всесвітньому
Іезекїїлем,
І – о диво! – трупи встали
І очі розкрили,
І брат з братом обнялися
І проговорили
Слово тихої любові
Навіки і віки!
І потекли в одно море

Слав'янські ріки!

*Слава тобі, любомудре,
Чеху-слав'янине!
Що не дав ти потонути
В німецькій пучині
Нашій правді. Твоє море
Слав'янськеє, нове!
Затого вже буде повне,
І попливе човен
З широкими вітрилами
І з добрим кормилом,
Попливе на вольнім морі,
На широких хвилях.
Слава тобі, Шафаріку,
Вовіки і віки!
Що звів еси в одно море
Слав'янські ріки!*

*Привітай же в своїй славі
І мою убогу
Лепту-думу немудрую
Про чеха святого,
Великого мученика,
Про славного Гуса!
Прийми, отче. А я тихо
Богу помолюся,
Щоб усі слав'яне стали*

*Добрими братами,
І синами сонця правди,
І єретиками
Отакими, як Констанцький
Єретик великий!
Мир мирові подарують
І славу вівіки!*

22 *ноября 1845.*
в Переяславі

Камень, его же небрегоша
зиждущи, сей бысть в[о] главу
угла: отъ
Господа бысть сей, и есть дивенъ
во очесъхъ нашихъ.

Псаломъ 117, стихъ 22.

«Кругом неправда і неволя,
Народ замучений мовчить.
І на апостольськѣм престоли
Чернець годований сидить.
Людською кровію шинкує
І рай у найми оддає!
Небесний Царю! Суд Твій всує,
І всує царствіє Твоє.
Розбойники, людоїди
Правду побороли,
Осміяли Твою славу,
І силу, і волю.
Земля плаче у кайданах,
Як за дітьми матери.
Нема кому розкувати,
Одностайне стати
За Євангеліє правди,
За темнії люде!
Нема кому! Боже! Боже!
Чи то ж і не буде?

Ні, настане час великий
Небесної кару.
Розпадуться три корони
На гордій тіарі!
Розпадуться! Благослови
На месть і на муки,
Благослови мої, Боже,
Нетвердії руки!»

Отак у келії правдивий
Іван Гус думав розірвуть
Окови адові!.. і диво,
Святеє диво показать
Очам незряцим. «Поборюсь...
За мене Бог!.. да совершиться!»
І в Віфліємську каплицю
Пішов молиться добрий Гус.

«Во ім'я Господа Христа,
За нас розп'ятого на дереві,
І всіх апостолів святих,
Петра і Павла особливе,
Ми розрішаємо гріхи
Святою буллою сією
Рабині Божій...»
«Отій самій,
Що водили по улицях
В Празі позавчора;

Отій самій, що хилялась
По шинках, по ста[й]нях,
По чернечих переходах,
По келіях п'яна!
Ота сама заробила
Та буллу купила -
Те[пе]р свята!.. Боже! Боже!
Великая сило!
Великая славо! зглянься на людей,
Одпочинь од кару у світлому раї.
За що пропадають? За що
Ти караєш Своїх і покорних, і до-
брих дітей?
За що закрив їх добрі очі,
І вольний розум окував
Кайданами лихої ночі!..
Прозріте, люди, день настав!
Розправте руки, змийте луду.
Прокиньтесь, чехи, будьте люди,
А не посмішище ченцям!
Розбойники, кати в тіарах
Все потопили, все взяли,
Мов у Московії татаре,
І нам, сліпим, передали
Свої догмати!.. кров, пожари,
Всі зла на світі, війни, чвари,
Пекельних мук безкрайї ряд...
І повен Рим байстрят!

От їх догмати і їх слава.
То явна слава... А тепер
Отим положено конглавом:
Хто без святої булли вмер -
У пекло просто; хто ж запла-
тить
За буллу вдвоє, рїж хоч брата,
Окриме папи і ченця,
І в рай іди! Конець концям!
У злодія вже злодій краде,
Та ще й у церкві. Гади! гади!
Чи напилися ви, чи ні
Людської крові?.. Не мені,
Великий Господи, простому,
Судить великії діла
Твоєї волі. Люта зла
Не дієш без вини нікому.
Молюся, Господи, помилуй,
Спаси Ти нас, святая сило,
Язви язик мій за хули
Та язви мира ізціли.
Не дай згнущатися лукавим
І над Твоєю вічно-славою,
І над нами, простими людьми!..»

І плакав Гус, молитву дія,
І тяжко плакав. Люд мовчав
І дивувався: що він діє,

На кого руку підійма!

«Дивіться, люде: осьде булла,
Що я читав...» – і показав
Перед народом. Всі здрогнули:
Іван Гус буллу розідрав!!
Із Віфліємської каплиці
Аж до всесвітньої столиці
Луна, гогочучи, неслась.
Ченці ховаються... Мов кара,
Луна в конглаві оддалась
І похилилася тіара!

Зашипіли, мов гадюки,
Ченці в Ватикані,
Шепочеться Авіньйона
З римськими ченцями,
Шепочуться антипапи,
Аж стіни трясуться
Од шепоту. Кардинали,
Як гадюки, в'ються
Круг тіари. Та нищечком,
Мов коти, гризуться
За мишеня... Та й як паки?
Однієї шкури
Така сила... а м'ясива!
Аж здригнули мури,
Як згадали, що у Празі

Загелкали гуси
Та з орлами летять биться...
Конглав схаменувся,
Зібрав раду. Положили
Одностайне статі
Против Гуса. І в Констанці
Всіх ворон скликати!
Та стерегти якомога
І зверху і здолу,
Щоб не втекла сіра птаха
На слав'янське поле.

Як та галич поле крила -
Ченці повалили
До Констанця; степи, шляхи,
Мов сарана, вкрили
Барони, герцоги і дюки,
Псарі, герольди, шинкарі,
І трубадури (кобзарі),
І шляхом військо, мов гадюки.
За герцогинями німота;
Хто з соколами на руках,
Хто пішки, верхи на ослах -
Так аж кишить! Все на охоту,
Мов гад у ірій, поспіша!
О чеху! Де твоя душа??
Дивись, що сили повалило
Мов сарацина воювать

Або великого Аттілу.

У Празі глухо гомоняють,
І цесаря, і Вячеслава,
І той собор тисячоглавий
Уголос лають! Не хочять
Пускати в Констанц Івана Гуса!
«Жив Бог! жива душа моя!
Брати, я смерті не боюся!
Я докажу отим зміям,
Я вирву їх несите жало!..»
І чехи Гуса провозжали,
Мов діти батька...

Задзвонили у Констанці
Рано в усі дзвони.
Збиралися кардинали,
Гладкі та червоні,
Мов бугаї в загороду,
І прелатів лава.
І три папи, і баронство,
І вінчані глави;
Зібралися, мов Іуди
На суд нечестивий
Против Христа. Свари, гомін,
То реве, то вие,
Як та орда у таборі,
Або жиди в школі...

І всім разом заціпило!..

*Мов кедр серед поля
Ливанського, у кайданах
Став Гус перед ними!
І окинув нечестивих
Орліми очима.
Затрусилась, побіліли,
Мовчки озирали
Мученика. «Чого мене -
Чи на прю позвали?
Чи дивиться на кайдани??»
«Мовчи, чеше смілий...» -
Гадюкою зашипіли,
Звірем заревіли.
«Ти єретик! ти єретик!
Ти сієш розколи!
Усобища розвіваєш,
Святійшої волі
Не приймаєш!..» – «Одно слово!»
«Ти Богом проклятий!
Ти єретик! ти єретик!.. -
Ревіли прелати. -
Ти усобник!..» – «Одно слово».
«Ти всіми проклятий!..»
Подивився Гус на папи
Та й вийшов з палати!..
«Побороли! побороли!..» -*

Мов обеленіли.
«Автодафе! автодафе!..» -
Гуртом заревіли.

І цілу ніч бенкетували
Ченці, барони... всі пили
І, п'яні, Гуса проклинали,
Аж поки дзвони загули,
І світ настав... Ідуть молитесья
Ченці за Гуса. З-за гори
Червоне сонце аж горить.
І сонце хоче подивитсья,
Що будуть з праведним тво-
рить?!

Задзвонили в усі дзвони,
І повели Гуса
На Голгофу у кайданах.
І не стрепенувся...
Перед огнем; став на йому
І молитву діє:
«О Господи милосердий,
Що я заподіяв
Оцим людям? Твоїм людям!
За що мене судять!
За що мене розпинають?
Люди! добрі люди!
Молітесья!.. неповинні -

І з вами те буде!
Молітеся! люті звірі
Прийшли в овніх шкурах
І пазурі розпустили...
Ні гори, ні мури
Не сховають. Розіллється
Червонеє море
Крові! крові з дітей ваших.
О горе! о горе!
Онде вони! в ясних ризах.
Їх лютії очі...
Уже крові...» – «Пали! пали!..»
«Крові! крові хочуть!
Крові вашої!..» І димом
Праведного вкрило.
«Молітеся! молітеся!
Господи, помилуй,
Прости Ти їм, бо не знають!..»
Та й не чути стало!
Мов собаки, коло огню
Кругом ченці стали.
Боялися, щоб не виліз
Гадиною з жару
Та не повис на короні
Або на тіарі.

Погас огонь, дунув вітер
І попіл розвіяв.

І бачили на тіарі
Червоного змія
Прості люде. Пішли ченці
Й Те Деум співали,
Розійшлися по трапезах
І трапезували
І день і ніч, аж попухли.
Малою сім'єю
Зійшлись чехи, взяли землі
З-під костра і з нею
Пішли в Прагу. Отак Гуса
Ченці осудили,
Запалили... Та Божого
Слова не спалили,
Не вгадали, що вилетить
Орел із-за хмари
Замість гуся і розклює
Високу тіару.
Байдуже їм, розлетілись,
Мов тії ворони,
З кровавого того свята.

Ченці і барони
Розвернулись у будинках
І гадки не мають -
Бенкетують та інколи
Те Деум співають.
Все зробили... Постривайте!

*Он над головою
Старий Жижка з Таборова
Махнув булавою.*

10 октября 1845
с. Марьинское